herpy

SKILPADDER

Common Musk Turtle

Sternotherus odoratus

Sternotherus odoratus er en liten, nesten helt vannlevende skilpadde fra det østlige Nord-Amerika. Skjoldet blir bare 8-13 cm, men dyret kan bli mange tiår gammelt. Arten er mest aktiv i skumringen og om natten, svømmer dårlig og trenger et filtrert kar med forholdsvis lavt vann, en varm lampe og UVB. Når den føler seg truet, avgir den en illeluktende væske.

Familie: Kinosternidae Tidligere navn: *Kinosternon odoratum*

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**8-13 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**20-50 år**
Aktiv	**I skumringen og om natten**
Levevis	**Akvatisk**
Biotop	**Våtmark**
Vanskelighetsgrad	**Nybegynner**

STELL

Min. terrarium	**80 × 40 × 45 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**24-29 °C**
Varmeplass	**30-35 °C**
Temperatur, natt	**20-24 °C**
Luftfuktighet	**50-80 %**
Vann	**Akvaterrarium** dybde 15-25 cm
Vanntemperatur	**22-26 °C**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 2
Kosthold	**Insekter, ferdigfôr, planter, virveldyr og mark/snegler**
Holdes	**Alene eller parvis**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**48-120 mnd.**
Kullstørrelse	**1-6 egg**
Kull per år	**1-4**
Inkubasjon	**60-86 dager** ved 25-28 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
EU-vedlegg	**Vedlegg B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Sternotherus odoratus er en av de minste skilpaddene i Nord-Amerika. Alle mål i teksten er skjoldlengden (carapax). Voksne dyr er 8-13 cm, og hannene er litt større enn hunnene. Skjoldet er avlangt, smalt og høyt hvelvet, svartbrunt med uregelmessige svarte streker eller flekker og ofte begrodd med alger. Midtkjølen er tydelig hos unger og flater ut hos voksne. Buskjoldet er lite, gult eller kremfarget med mørke flekker, og det har bare ett, ikke-funksjonelt hengsel. Mellom platene på buskjoldet ses hud, og det skiller arten fra *Kinosternon*-artene. Huden er gråsvart med gule flekker og striper på bena og halsen.

Hodet har en smal, spiss snute og to gule striper på hver side, en over og en under øyet. Stripene er tydeligst hos unge dyr. På hake og hals sitter små følehår (værhår). Hannen har et større hode, en lengre hale som er bred ved roten og tynnere mot spissen, og skjell på bakbena som den bruker til å holde fast i hunnen. Nyklekte unger måler omtrent 25 mm og er de minste skilpaddene i Nord-Amerika.

Skilpadden har kjertler langs kantene av buskjoldet som avgir en oransje, illeluktende væske når dyret blir skremt. Det forklarer artsnavnet, som kommer av latin *odor* (lukt). Duftavgivelsen avtar ofte hos dyr som håndteres. Med godt stell lever arten typisk 20-50 år, og den høyeste kjente alderen i fangenskap er knapt 55 år.

Utbredelse og leveområde

Sternotherus odoratus er hjemmehørende i det østlige Nord-Amerika: fra det sørlige Ontario og Quebec i Canada gjennom New England og de østlige og sentrale statene i USA til Florida og Gulfkysten, og mot vest til Wisconsin, Illinois, det sørøstlige Kansas, det østlige Oklahoma og det østlige Texas. Arten finnes fra havnivå til omtrent 1.170 m.

Utenfor det opprinnelige området finnes enkelte innførte bestander, for eksempel i California og Tyskland. Landene på kartet viser bare den opprinnelige utbredelsen.

> **Naturlig utbredelse:** USA og Canada.

LEVEOMRÅDE

Sternotherus odoratus lever i innsjøer, dammer, langsomme elver og sumper, helst i grunt, klart og plantebevokst vann. Vanndybden er sjelden over 2 m. Dyrene går mest langs bunnen og svømmer dårlig. Arten er mest aktiv i skumringen og om natten, og den er mer nattaktiv i de sørlige strøkene, der nettene er varmere.

Dyrene soler seg på grener og greiner over vannet, hvorfra de lar seg falle ned i vannet. De klatrer ganske godt, opptil omtrent 2 m over vannet. På land ses de bare under regn eller for å legge egg, og de skifter sjelden mellom adskilte vannområder. En dag tilbakelegger de i gjennomsnitt omtrent 27 m.

Når vannet blir kaldere enn omtrent 10 °C, går dyrene i vinterdvale og graver seg omtrent 30 cm ned i gjørmen. I det sørøstlige USA yngler de hele året, med topp vår og høst.

Les mer: Vinterdvale og årstider

Stell

TERRARIET

Hold dyret i et akvarium eller et lavt kar, ikke i et vanlig terrarium. Karet må være minst fem ganger så langt som skjoldet og halvparten så bredt som det er langt, men aldri under 80 × 40 cm for et voksent dyr. Arten går langs bunnen og svømmer dårlig, så bunnarealet er viktigere enn vanndybden. Et kar på 80 × 40 × 45 cm gir med 25 cm vann omtrent 80 liter og en kant på 20 cm over vannet, og det er minstemålet for ett voksent dyr. Et par skal ha minst 100 × 50 cm. Arten klatrer godt, så akvariet må ha lokk, og innredningen må ikke danne en trapp opp til kanten.

Vanndybden skal være så lav at dyret kan stå med bakbena på bunnen og strekke hodet opp over overflaten uten å svømme. Lag en dybdegradient med flate steiner, og gi en flytende plattform eller en stein som landdel. En bunn av mellomstore steiner eller helt uten underlag er lettest å rengjøre. Planter og skjul gir trygghet.

Hold helst ett dyr. To hanner må ikke holdes sammen. En hann som holdes sammen med en hunn, kan jage henne iherdig, så de må kunne skilles. To hunner kan holdes sammen hvis det er plass.

Arten er en rotete eter og svømmer dårlig, så strømmen skal være svak. Velg et filter som er beregnet for minst 2-3 ganger vannmengden, uten at det skaper sterk strøm. Et eget fôringskar gjør rengjøringen lettere.

TEMPERATUR

Vannet skal være 22-26 °C, og en vannvarmer er normalt nødvendig. Unngå varmekabler eller varmematter under karet, fordi dyret går langs bunnen og kan brenne seg. Sett vannvarmeren bak en plastskjerm. Er rommet varmt nok, kan varmeren sløyfes. Mål temperaturen over et par uker før dyret flytter inn.

Overflaten på solplassen skal være 30-35 °C, og luften over vannet omtrent 29 °C. Bruk en varmelampe, evt. et keramisk varmeelement i en metallkuppel. Om natten kan temperaturen falle litt. 20-24 °C er et anslag. Grener og kanter over vannet må ikke komme for nær varmelampen.

Voksne dyr tåler kaldere vann, ned til romtemperatur, når de har en varm solplass. Unger må ha varmt vann på omtrent 25 °C. I naturen går arten i vinterdvale når vannet blir kaldere enn omtrent 10 °C, og graver seg ned i gjørmen. Vinterdvale er ikke nødvendig i fangenskap.

Les mer: Varme og temperatur

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Skilpaddens fuktighet er selve vannet, så luftens relative fuktighet er ikke avgjørende og ikke nærmere dokumentert for arten. 50-80 % i rommet er rikelig. Luften over karet må ikke være kald eller trekkfull, for det øker risikoen for luftveisinfeksjoner.

Vannet blir raskt skittent fordi arten spiser rotete. Bruk vann uten klor, og bytt en del av vannet jevnlig. Rengjør karet grundig med noen måneders mellomrom.

VANN OG VANNKVALITET

Vannet er dyrets oppholdssted. Vanndybden er 15-25 cm for voksne dyr og lavere for unger, med grunnere partier der dyret kan hvile. Dybden må være så lav at dyret kan strekke halsen og trekke pusten uten å svømme, og bare en del av karet skal være dypt. Temperaturen er 22-26 °C (se Temperatur).

Bruk et filter som både filtrerer mekanisk og biologisk og er beregnet for minst 2-3 ganger vannmengden. Et innvendig filter er normalt tilstrekkelig når strømmen er svak. Bruk vann uten klor. Koble alt elektrisk utstyr ved vannet til en jordfeilbryter, og trekk ut støpselet med tørre hender før du tar på filteret.

LYS OG UVB

UVB er nødvendig for at dyret skal kunne danne vitamin D3 og ta opp kalk. Selv om dyret ikke alltid kommer opp av vannet, må det være en solplass med lampe, slik at det kan velge. Ferguson-sonen er ikke dokumentert for arten. Sone 2 er et anslag ut fra at arten er aktiv i skumringen og ikke alltid soler seg. Bruk et UVB-rør av høy kvalitet over solplassen, uten glass eller plast imellom, og skift røret jevnlig, siden styrken faller.

Lyset skal være tent omtrent 12 timer i døgnet og slukket i 12 timer. La dyret kunne trekke seg tilbake i skygge eller skjul.

Les mer: Lys og UVB Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

FÔRING

Sternotherus odoratus er altetende, men for det meste kjøttetende. I naturen spiser den små snegler, muslinger, krepsdyr, vanninsekter som øyenstikker- og vannjomfrularver, ormer, små rumpetroll, egg og åtsler, og litt planter og frø. Voksne dyr spiser mest i vannet. Arten har vanskelig for å fange byttet, for den kan ikke skape sugekraft, så maten må ligge rett foran munnen.

I fangenskap aksepteres meitemark, biter av fisk og reker, siklader, blodorm, snegler fra oppdrett, svarte soldatfluelarver, melorm og pellets til vannskilpadder. Grønt som andemat, vannpest og spinat kan tilbys i små mengder. Fôringshyppighet og mengde er ikke dokumentert for arten. Gi bare det dyret spiser på kort tid, og fjern rester.

Arten spiser rotete, så et eget fôringskar er en fordel. Der kan kalk og vitaminer drysses på maten. Fôrinsekter bør først få kalkrikt fôr.

Les mer: Oppdrett av rumpetroll

ATFERD OG HÅNDTERING

Sternotherus odoratus er sky og går mest langs bunnen. Den er ikke et dyr å ta opp: den kan bite med sin lange, bevegelige hals og avgi en illeluktende væske. Må dyret flyttes, ta det bakerst på skjoldet og hold fingrene bakover. Væskeavgivelsen avtar ofte hos dyr som håndteres.

Dyret kan klatre, så sørg for lokk. Det trives best alene. Flere hunner kan holdes sammen i et stort kar, men to hanner må ikke.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen har et større hode, en lengre hale med bred rot og tynn spiss og skjell på bakbena, og den blir litt større enn hunnen. Hannene er kjønnsmodne etter 4-6 år ved omtrent 6 cm skjoldlengde og hunnene etter 8-10 år ved omtrent 8 cm.

PARRING

Paringen skjer i vannet. I det sørøstlige USA yngler arten hele året, med topp vår og høst. Hannen jager hunnen, støter til skjoldet hennes, biter henne i hodet og sitter på henne, og hunnen kan lagre sæd fra høsten til vinteren. Frieriet er hardt, så paret må overvåkes, og hunnen må kunne komme seg unna.

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger 1-6 egg per kull, ca. 19 × 25 mm, og 1-4 kull i året. Det høyeste kjente antallet egg i en sesong er 9. Hun graver et grunt reir, ofte under trestammer eller i skygge, og flere hunner kan dele reir. Eggene har et tykt, men sprøtt skall. Gi hunnen en kasse med jord eller sand på landdelen, slik at hun har et sted å grave.

INKUBASJON

Eggene klekkes etter 60-86 dager. Ved kunstig ruging passer 25-28 °C, og eggene klekkes da etter omtrent 70 dager. Kjønnet avgjøres av rugetemperaturen: ved over 28 °C kommer nesten bare hunner, og under 25 °C nesten bare hanner. Rugefuktigheten er ikke kjent for arten. I naturen blir noen unger i reiret hele vinteren og søker først vann om våren.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene er omtrent 25 mm og 1,6-3,2 g ved klekkingen og har en høy kjøl på skjoldet. De må ha grunt vann, planter og skjul og små fôrdyr. Vannet skal være omtrent 25 °C, og solplassen omtrent 35 °C. Fôringshyppigheten for unger er ikke kjent for arten. Hold unger adskilt fra voksne dyr og sørg for at alle får mat.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl

Helse og vanlige feil

Skilpadder skjuler sykdom, så vær oppmerksom på endringer. Vei og mål dyret jevnlig, og før en loggbok over vekt, appetitt og atferd. Et friskt dyr har glatt skjold uten kuler, klare øyne og er aktivt og nysgjerrig.

Typiske problemer og feil i stellet: - Mangel på UVB eller kalk: det gir misdannet skjold med pyramideformede skjoldplater og beinsykdom. - Luftveisinfeksjon ved for kald eller for fuktig luft: rennende nese, vannige øyne og sløvhet. - Skittent vann, særlig fordi arten spiser rotete. - Feil innredning, der dyret ikke kan nå overflaten uten å svømme.

Alle krypdyr kan være symptomfrie bærere av *Salmonella* og smitte mennesker. Vask hendene før og etter kontakt med dyret, vannet og utstyret. Etter et bitt skal såret skylles under rennende vann og rengjøres med mild såpe.

Søk en veterinær med erfaring i krypdyr hvis dyret går ned i vekt, ikke spiser, har åpen munn eller virker sløvt.

Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.